

ŽELJKO ZORICA, AUTOR »PROJEKTA CARMEN« KOJI JE OSVOJIO VELIKU NAGRADU

Zapostavlja se kulturna

Radeći na »Projektu Carmen« privatno sam u sebi gradio područje razumijevanja treće životne dobi. Bilo je zanimljivo vidjeti koliko je mnogo snage potrebno za život kad ostanete sami

U vremenu neoliberalnih tendencija moderne kapitalističke Hrvatske, u kojoj se, kako kaže naš sugovornik Željko Zorica, starost tretira kao nusprodukt nepodoban za reciklažu, u najmanju je ruku neobično vidjeti kako pažnju javnosti osvajaju umirovljenice jednog zagrebačkog doma za starije i nemoćne. Na ovogodišnjem 40. zagrebačkom salonu veliku je nagradu osvojio multimedijalni »Projekt Carmen«, višeslojno umjetničko, socijalno angažirano djelo Željka Zorice i Studija Artless, kojega su nositelji upravo umirovljenici, točnije umirovljenice okupljene u skupini »Vedra lica s Ravnicama«. Ovaj se otvoreni projekt sastoji od istoimene predstave, dokumentarnog filma, web stranice, ciklusa radio emisija i nosača zvuka, a poziva na promišljanje novih socijalnih problema nastalih stvarnim promjenama u hrvatskom tranzicijskom društvu.

Multimedijalni »Projekt Carmen« ima vrlo neobičan izvodački sastav: glumački postav istoimene predstave čine isključivo umirovljenice, od kojih nijedna ranije nije imala nikakvih iskustava s kazalištem i glumom. Kako je krenula ta suradnja?

— Sve je počelo kad sam jednog prilikom, 2001. godine, u parku Maksimir slučajno gledao nastup mažoretkinja na nekoj manifestaciji. Jako me se to dojmilo; bilo je zanimljivo vidjeti to potpuno negiranje prevladavajućeg koncepta prema kojemu žene moraju biti lijepe, mlade, a njihove slike u novinama radikalno preuređene u foto-shopu. Saznao sam da je riječ o umirovljenicama koje vježbaju pri Domu za starije i nemoćne osobe Maksimir, i koje se iz tjedna u tjedan bave nizom aktivnosti, u rasponu od kukičanja i izrade goblena preko folklor do pisanja poezije i sudjelovanja u dram-

skoj radionici. Povezao sam se s Dubravkom Maček, koordinatoricom tih aktivnosti, i počeo polako istraživati subkulturu starije dobi. Otkrio sam da je kulturna produkcija na toj sceni življa i intenzivnija od ostatka zagrebačke kulturne scene, a istodobno je ona sasvim zapostavljena od strane medija. Prirodno, došao sam na ideju da iniciramo projekt kojima bismo potaknuli medije da se više pozabave kreativnom djelatnošću pripadnika treće životne dobi, a ljudi iz maksimirske doma pružili su mi podršku u tome.

Tekst u stihovima

Zanimljivo je da u projektu nije sudjelovao ni jedan muškarac, a muške uloge u predstavi »odradile« su žene. Može li se u tom smislu govoriti o feminizmu?

— Može, svakako. Ipak, takva koncepcija nije bila osmišljena namjerno, okolnosti su s tako odvijale. Muškarci se teže odlučuju na sudjelovanje. Jedan je gospodin počeo glumiti u predstavi, ali je preminuo, tako da je sav posao ostao na Mariji Bebi Molnar (Carmen), Dragici Orešković (Don Jose), Štefici Mateši (Mikaela), Mladenki Presiček (Zuniga) i Viktoriji Tralić (Escamillo).

U potrazi za radnim prostorom

Znače li nagrade i neki dobitak u razgovoru s vladajućim strukturama?

— Nagrade se mogu koristiti na razne načine. Ja sam pak Grand prix 40. zagrebačkog salona odlučio iskoristiti kao poziciju iz koje krećem u ponovno traženje radnog prostora. U taj mračni predmet želja kanim useliti svoju arhivu (koja je važna za povijest umjetnosti metropole - Kugla Glumište, ZZOT, Uplašene žirafe, Ulješura, etc.), zatim Udrugu Bembo i Umjetničku organizaciju Studio Artless koje vodim, te virtualni atelje zamijeniti stvarnim. Na neki način radni prostor postaje moj primarni interes. Odlučio sam cijeli proces komunikacije sa Gradskim poglavarstvom postaviti kao novu socijalnu akciju koja će biti dostupna javnosti na mreži.

Onako usput prostor tražim već sedam godina a sljedeće godine obilježit ću trideset umjetničkih godina u Zagrebu.

Ispočetka nismo planirali predstavu, ta se ideja rodila kad sam se upoznao sa sudionicama dramske sekcije Vedra lica s Ravnicama Kluba umirovljenika Maksimir i vidio njihov entuzijazam i predanost. Isprva su se bojale kako će to ispasti, mislile su da treba raditi klasičnu operu, to im se činilo izuzetno teškim. Ustvari je riječ o adaptiranom Bizetovu libretu, u kojemu je dosta arhaizama, a čitav je tekst u stihovima. Nasreću, voditeljica sekcije Marija Beba Molnar ipak je uspjela ubijediti svoje prijateljice da pristanu. Ja sam osigurao tehničku i logističku podršku te uspostavio odnose s medijima i čitava je stvar krenula...

Uz predstavu, seriju emisija na Radiju 101, web stranice i nosač zvuka, projekt čini još i dokumentarac koji ste spomenuli. U kojoj je on fazi?

— Već je snimljeno kojih 12 sati video materijala, nastojat ćemo to objelodaniti najesen. Film smo radili devet dana, snimali smo svakodnevno po 8-9 sati. On prati cjelokupan proces nastajanja predstave, od šminkanja i probe do izvedbe i boravka »Vedrih lica« u televizijskom studiju na HTV-u. Dio sredstava dobio sam na prošlogodišnjem natječaju Gradskog ureda za obrazovanje, kulturu i šport,

a uspio sam nagovoriti i dokumentarni program nacionalne televizije da se priključi produkciji, koji inače vodi Studio Artless. Iznenadujuće, gospode su se vrlo brzo privikle na kamere, iako se isprva činilo da to i neće baš ići.

Upravo je višeslojnost projekta jedan, od važnijih razloga istaknutih u obrazloženju nagrade Salona.

— Da, i meni se čini da je u pitanju rad koji zaista dobro odgovara temi Salona, koji je ove godine podnaslovljen kao »Sinergije«, jer je Projekt Carmen zamišljen, proveden (i nastavlja se...) kao stalno kreiranje novih socijalnih situacija. Na sudjelovanje me pozvao selektor Tihomir Milovac, i to onda kad još nisam mogao sa sigurnošću znati hoćemo li stići napraviti premijeru predstave prije početka Salona. No, eto, stigli smo! Zadovoljan sam razvojem događaja. Meni je Projekt Carmen važan jer sam, radeći ga, privatno u sebi gradio područje razumijevanja treće životne dobi. Bilo je zanimljivo vidjeti koliko je mnogo snage potrebno za život kad ostanete sami.

Vedra lica s Ravnicama

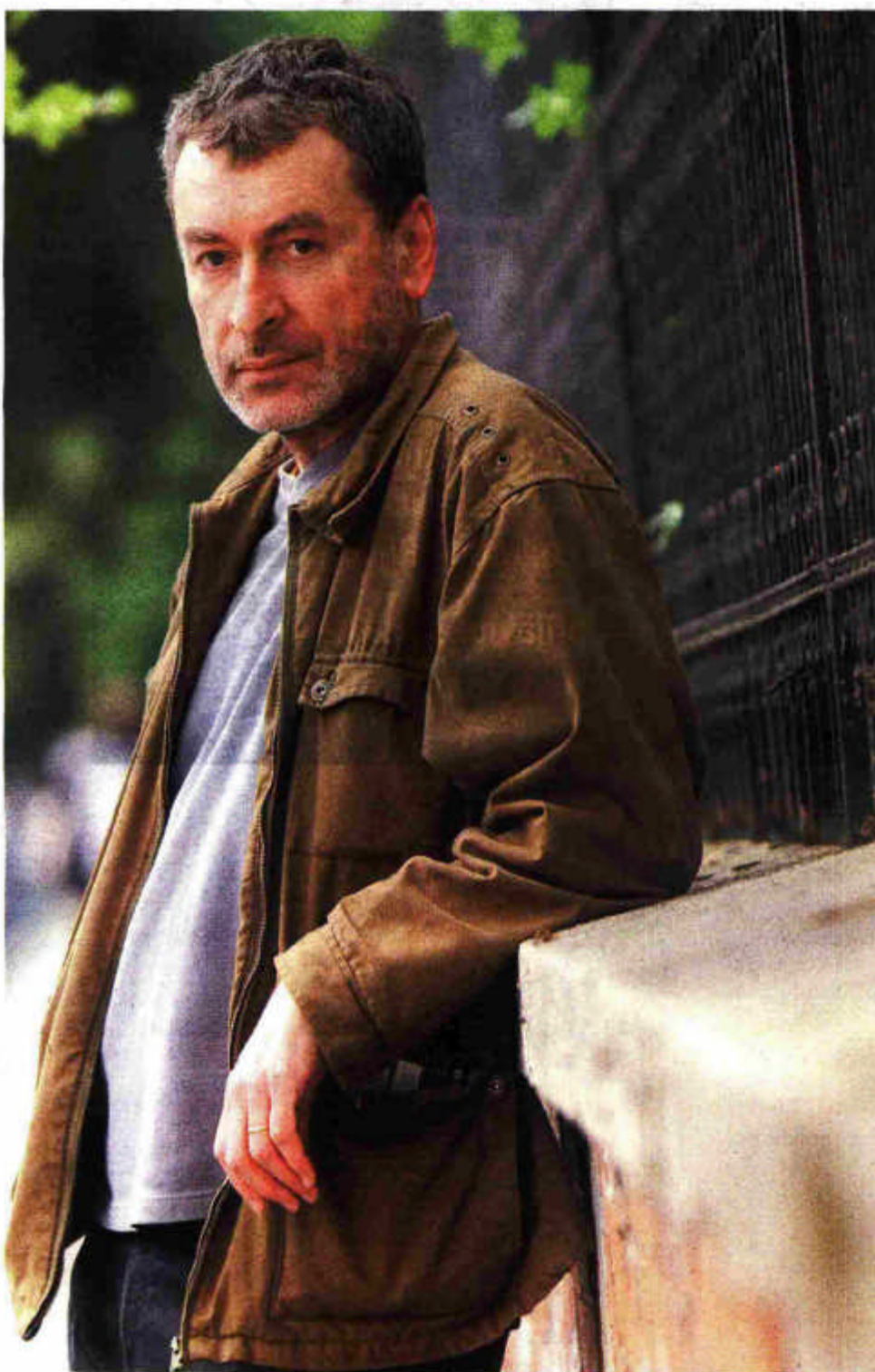
Kako su sudionice Projekta Carmen primili vijest o glavnoj nagradi na ovogodišnjem 40. zagrebačkom salonu?

— Skupina »Vedra lica s Ravnicama« u punom je sastavu došla na otvorenje Salona; sve su bile jako vesele. Samo, ceremonijal je kasnio i otegnuo se, bilo je prohladno za gospode u godinama, i one su se, nevične takvim kaotičnim društvenim situacijama, u jednom trenutku izgubile negdje u dvorištu Glijptoteke. Ja sam bio zabavljen snimanjem materijala za dokumentarac, koji je također dio ovog projekta. Htio sam ih snimiti na pozornici s Bandićem, koji je gore prozivao dobitnike nagrada, a nitko se nije pojavljivao... Kasnije

40. ZAGREBAČKOG SALONA

produkcija starijih ljudi

Sljedeće godine trideseta obljetnica umjetničkog rada u Zagrebu – Željko Zorica

sam ih pronašao kod prezentacije »Projekta Carmen«, i saznao da su se izgubile jer su sve krenule za jednom novinarkom koja je od njih tražila izjavu. Sljedeći dan su

me nazivale i ispričavale mi se što nisu prepoznale taj trenutak u kojem je trebalo preuzeti nagradu - one, znate, imaju veliki osjećaj odgovornosti prema meni. Ja mis-

lim da je to nepotrebno, ali je ipak dirljivo.

Jedna od propagiranih svrha ovog rada je i dokumentirati i analizirati recepciju medija. Što time kanite postići i

kakva su vam očekivanja?

– Pravu, ozbiljnu vivisekciju ću napraviti za kojih godinu dana, do tad ću raditi intimnu analizu o tome kako su o projektu izvještavali mediji, je li nastao pomak u tretmanu kulturne produkcije ljudi u trećoj životnoj dobi. Zasad sam zadovoljan pažnjom medija.

Spomenička baština

Rekli ste kako razumijete da vas je teško pratiti jer stalno skačete iz medija u medij i paralelno se bavite s više projekata. Što trenutno zaokuplja vaše vrijeme?

– Sad pokušavam usmjeriti tu svoju energiju, tako da ću se ove i sljedeće godine baviti projektima koji su čekali moje slobodno vrijeme. To je, kao prvo, nastavak rada na spomeničkoj baštini: postavljam naime spomen ploče likovima koji su bili važni za hrvatsku povijest, kulturu, i to na način da neki događaj izmjestim iz povijesne definiranosti i iznova mu iščitam značenje te za nj osiguram javni prostor. Zatim, pripremam knjigu Fantastični bestijarij Zagreba 2, deset godina nakon prvog dijela. Ideja je istraživanje pročelja zgrada nekog grada, njihove plastike i dekoracije s motivom faune. Istovremeno je to istraživanje arhitekture i mijene u toj arhitekturi. Odbrani lik, recimo kakav demon, dobiva svoj povijesni kontekst i biva postavljen u korpus hrvatske kulture.

Onda je tu još i Festival prvih, čiji sam direktor. Mogu vam jamčiti da će taj festival biti jedan od najpoznatijih festivala u Zagrebu, prije svega zato što ima neobičnu tražnju od sudionika: na natječaj se moraju prijaviti radovima u medijima u kojima obično ne rade. Na taj način se dolazi do vrlo zanimljivih projekata koji se bave socijalnim temama i provokativni su, na način da pokreću socijalna gibanja i potiču pojedince da pokušaju pridonijeti rješenju nekog aktualnog problema. Ove godine tema će biti mine, metaforičke i stvarne.

Maja HRGOVIĆ